

КОМПАРАТИВІСТИКА У СФЕРІ ОСВІТИ

SYSTEMY EDUKACYJNE PORÓWNAWCZE

УДК 371.2

Оксана Старостіна

ORCID iD 7 048 107

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов професійного спілкування,

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна

e-mail : stat0707@ukr.net

ЦІННІСНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Анотація. В статті здійснено аналіз ціннісних засад розвитку системи шкільної освіти у Великій Британії на початковому й середньому ступенях освіти. Зазначено, що система освіти у Великобританії має складну ієрархічну структуру. Виявлено, що особистісний розвиток учня на початковому й середньому етапах навчання здійснюється тут в ціннісному контексті. Встановлено, що система освіти Великобританії чітко спрямована на реалізацію ціннісних орієнтирів за допомогою впровадження концепції ціннісного виховання в діяльність різних освітніх організацій. Здійснено висновок, що у Великобританії ціннісне виховання підростаючого покоління через програми з духовного, морального, соціального й культурного розвитку учнів є пріоритетним завданням освітнього процесу на початковому та середньому ступенях навчання.

Ключові слова: ціннісне виховання, ціннісні засади, шкільна освіта, початковий ступінь освіти, середній ступінь освіти, особистісний розвиток, духовний розвиток, моральний розвиток, соціальний розвиток, культурний розвиток.

© Старостіна Оксана, 2019

<https://doi.org/10.28925/2226-3012.2019.8.3442>

Постановка проблеми. Освіта у Великобританії добре вивчена фахівцями в усьому світі та є унікальним прикладом добре структурованої системи навчання і виховання підростаючого покоління. На території цієї країни співіснують Англія, Уельс,

Шотландія та Північна Ірландія, що мають як свої культурні та історичні особливості, так і систему освіти. Однак, незважаючи на деякі розбіжності у законодавстві та наявності власних органів управління освітою, принципові відмінності у виборі цілей і ціннісних орієнтирів освітньої політики в цих регіонах відсутні (Саргсян, 2009, с. 165).

© Старостіна Оксана, 2019

У 2015 р. британський Міністр шкільної освіти Н. Гібб (Gibb N., 2015) на Саміті реформи освіти (Education Reform Summit) визначив головну мету освітньої діяльності в країні, яка полягає у створенні безпечного середовища для навчання і виховання школярів, в розвитку їх індивідуальних здібностей і талантів, а також в ціннісній підготовці молодих людей до дорослого життя незалежно від їх расової й релігійної приналежності, розумових та фізичних можливостей. Кожна дитина зі своїми особистісними особливостями проголошена найважливішою цінністю для сучасного суспільства Великобританії.

Досягненню зазначеної мети сприяють такі ціннісні орієнтири: особистісний розвиток дитини, аксіологічна спрямованість змісту освіти, релігійність, громадянськість міжособистісна комунікація, повага, толерантність і свобода вибору. Реалізація названих ціннісних орієнтирів проходить через п'ять ступенів навчання: дошкільну освіту, початкову школу, середню школу, подальшу професійну і вищу освіту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми еволюції змісту освіти і виховання учнів у Великій Британії досліджували І. В. Борисенко (Борисенко І., 2015), Н. М. Бріт (Бріт, 2012), О. К. Мілютіна (Мілютіна, 2008), О. Полуян (Полуян, 2014), Н. В. Слюсаренко (Слюсаренко Н., 2012) та ін. Проте ціннісні засади розвитку системи шкільної освіти у Великій Британії досі не були предметом дослідження вітчизняних науковців. Цей напрямок залишається лакуною у вітчизняній науці, що і привернуло нашу увагу до його дослідження.

Метою статті є аналіз ціннісних засад розвитку системи шкільної освіти у Великій Британії на початковій й середній ступенях освіти.

Методологічні засади дослідження. Для досягнення мети й розв'язання завдань дослідження використовувався комплекс методів дослідження, а саме: аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення педагогічної, правової, історичної інформації з проблеми дослідження, що дало змогу систематизувати науковий матеріал і сформулювати власний погляд на поставлену проблему.

Виклад основного матеріалу. Початкова й середня ступені освіти традиційно відносяться до шкільної системи освіти і є обов'язковими для всіх дітей Великобританії. Принагідно зазначимо, що освіта у Великій Британії є обов'язковою для всіх дітей у віці від 5 (від 4

років — у Північній Ірландії) до 16 років. Початкова освіта в цілому у Великобританії охоплює три вікових діапазони: дошкільне навчання — до 5 років, перший ступінь початкової школи — з 5 до 7 / 8 років і другий ступінь початкової школи — до 11 / 12 років. Однак в Шотландії та Північній Ірландії немає поділу на першу і другу сходинку початкової освіти. У той же час в Уельсі з введенням базового ступеня освіти перестало діяти розмежування на дошкільне навчання і перший ступінь початкової школи. Тепер діти в цьому регіоні здобувають освіту з 3 до 7 років без вираженої межі переходу з дитячого садка до початкової ланки. В Англії початкові школи, як правило, навчають дітей у віці з 4 до 11 років. Деякі початкові школи можуть мати дитячий садок або дитячий центр для дітей меншого віку. Більшість державних початкових шкіл навчає хлопчиків і дівчаток разом. Звичайною практикою є переведення дітей в середню школу у віці 11 років (в Англії, Уельсі і Північній Ірландії) та 12 років (в Шотландії) (Левченко, 2007, с. 283).

До переліку головних завдань початкової освіти у Великобританії входять освоєння базової грамотності усіма учнями, а також оволодіння знаннями в області природознавства, математики та інших предметів. В Англії та Північній Ірландії діти пишуть тести з цих предметів в кінці першого та другого ступеня початкової освіти, а в Уельсі після проходження базового ступеня і другого ступеня початкової освіти відповідно.

В Англії, Уельсі та Північній Ірландії третій, ключовий щабель є першим етапом середньої освіти, яку отримують діти у віці від 11 до 14 років. Четвертий ключовий щабель — останній етап обов'язкової освіти підлітків з 14 до 16 років. Закінчуючи його, учні можуть залишитися в школі, щоб пройти більш поглиблену підготовку за обраною спеціалізацією і підготуватися до іспитів в університет, або віддати перевагу подальшій професійній освіті, після якої, за бажанням, учень також може вступати до ЗВО.

В Англії та Уельсі надання державою можливості отримання середньої освіти в кожному районі залежить від наявності та поєднання різних типів шкіл, від історично сформованої системи освіти й політики місцевих органів управління. У цих регіонах традиційно існують чотири основні типи шкіл: 1) загальноосвітні; 2) гімназії (граматичні школи) — школи, які проводять відбір учнів і роблять наголос на універ-

ситетські предмети; 3) неповні середні школи (для дітей у віці від 11 до 16 років) — також пропонують широкий вибір дисциплін з практичною спрямованістю; 4) міські технічні коледжі, орієнтовані на вивчення предметів, пов'язаних з технікою і бізнесом. Близько 90% дітей відвідують загальноосвітні школи, що надають безкоштовну освіту і лише 10% учнів воліють вчитися в інших типах шкіл (Бідюк, 2010, с. 39).

На початку XXI ст. в Англії з'явився новий тип шкіл — академії. Це освітні організації, що фінансуються безпосередньо Міністерством освіти. У сфері розвитку інноваційної діяльності учнів, а також реалізації в повному обсязі Національного навчального плану і освітніх стандартів з предметів академії мають більше свобод. Вони не залежать від місцевих органів управління освітою і мають можливість самостійно встановлювати плату за навчання і висувати вимоги до педагогічного колективу. Академії також можуть доповнювати і удосконалювати навчальну програму, змінювати тривалість триместрів і навчальних днів.

Програма академій була вперше введена у березні 2000 р. з метою заміни погано заповнюваних шкіл. Зовнішні спонсори, які фінансують академії, дозволили внести значні зміни в освітній процес. У 2010 р. Програма академій була значно розширена і модернізована на основі Закону про академії, який дозволяв підтримувати й фінансувати державні початкові, середні та корекційні школи, перетворюючи їх за необхідності на академії.

Проте Валлійська асамблея, що відповідає за організацію освітньої діяльності в Уельсі, відмовилася від відкриття академій в своєму регіоні. Представники Національного об'єднання вчителів у 2012 р. написали петицію міністру освіти з проханням уважно проаналізувати негативні наслідки введення академій в систему освіти і все ж відмовитися від них. Оскільки академії фінансуються державою, є безкоштовними і при цьому не залежать від місцевих органів управління, їх введення несвідомо призвело до конкуренції між різними типами шкіл. Кожна освітня організація прагне стати академією, щоб отримувати необхідне фінансування незалежно від того, якими є особливості та проблеми цих шкіл, що призведе до зникнення унікальних навчальних закладів, після чого освітня діяльність перестане бути автономною (Гаращук, 2014, с. 131).

У Північній Ірландії також існують різні типи середніх шкіл, включаючи державні

загальноосвітні, що надають широкий вибір дисциплін, та гімназії для обдарованих учнів. Хоча всі школи цього регіону відкриті для учнів будь-яких конфесій, католики та протестанти частіше відвідують спеціалізовані релігійні школи.

У Шотландії середня освіта ділиться на неповну, яка триває 4 роки (з 12 до 16 років) і є обов'язковою, та повну загальну середню освіту, що передбачає додаткові 2 роки навчання в школі для підлітків з 16 років. Аналізуючи різні типи середніх шкіл в Шотландії, важливо відзначити, що всі вони є державними, загальноосвітніми на невиборній основі, що дозволяє кожному учню, з обдарованістю чи без такої, в рівній мірі отримати освіту. Тут існують середні школи, що надають повну й неповну середню освіту: гімназії, академії, неповні середні школи та ін.

Наприкінці середньої ступені освіти учні в 16 років, як правило, здають випускні іспити на Загальне свідоцтво про середню освіту в Англії, Уельсі та Північній Ірландії та на Стандартну щабель в Шотландії, хоча учням в цьому графстві доступним є отримання іншої кваліфікації. У Шотландії діти навчаються за програмою «Державна кваліфікація» та можуть обирати або навчання протягом 4-х років в середній школі та здачу іспитів на Стандартну щабель, або додатковий рік навчання в середній школі та здачу іспиту на Вищий щабель. Головною метою введення цієї додаткової кваліфікації в Шотландії стало забезпечення більшої гнучкості екзаменаційної системи та усвідомленого вибору школярами відповідного їх можливостям освітнього маршруту. Більш того, для учнів, що обирають 5 і 6 рік навчання в середній школі, з'явилися іспити на «перший проміжний рівень» та «другий проміжний рівень», які також обирають деякі школи в якості альтернативи Стандартному щаблю.

Школярі, які бажають в подальшому отримати вищу освіту, продовжують своє навчання в школі протягом двох років. По закінченню старших класів, учням доведеться скласти іспит на атестат про повну загальну середню освіту в Англії, Уельсі та Північній Ірландії або «Scottish Highers» в Шотландії з обраних предметів, що визначає їх майбутню спеціалізацію. Традиційно іспит проходить в два етапи: наприкінці першого року навчання складається іспит A-level по 4-5 вивчених предметів, а наприкінці другого року — A2-level — за 3-4 дисциплінами, що відображають спеціалізацію учня в університеті (Шаповалова, 2016, с. 108).

Вступивши у XXI століття, британське педагогічне співтовариство заявило про назрілу проблему необхідності формування ціннісних орієнтацій у підростаючого покоління та визначило курс на пріоритетність аксіологічного компонента змісту освіти. У документі для учнів початкової та середньої ланки «Забезпечення духовного, морального, соціального і культурного розвитку учнів та його оцінювання», опублікованому Комітетом за стандартами в сфері освіти у 2004 р., зазначалося, що розвиток духовно-моральної та інтелектуально-розвиненої особистості британця, що шанує свою країну й традиції, готового жити і самостійно розвиватися в сучасних умовах, що здатен при цьому співчувати та співпереживати ближньому, а також нести відповідальність за свої дії і вчинки є пріоритетним в сучасному суспільстві, що характеризується швидким темпом розвитку інформаційних технологій, з одного боку, і різким падінням моральності суспільства, духовної стагнації та інертності, з іншого боку. Саме програма з духовного, морального, соціального та культурного становлення особистості (SMSC) включена в освітній процес шкіл на початковому і середньому етапі навчання, здатна підготувати дитину до дорослого життя, не тільки забезпечивши її певним набором знань про довколишню дійсність, а й сформувавши її стиль поведінки та спосіб мислення на основі загальнолюдських цінностей (Гаврилюк, 2019, с. 116).

Термін «SMSC» є комплексним поняттям, що включає в себе чотири основних складових: духовний (spiritual development), моральний (moral development), соціальний (social development) та культурний розвиток (cultural development) школярів. Для реалізації такого особистісного розвитку учнів необхідно чітко розуміти, що включено у зміст кожного з цих понять.

У звіті про роботу Національного навчального плану сформульовані основні положення, що характеризують духовний, моральний, соціальний і культурний розвиток школярів.

Так, духовний розвиток спрямовано на формування у підростаючого покоління почуття власної гідності й цілеспрямованості, осмислення свого унікального життєвого потенціалу, аналіз сильних і слабких сторін особистості, а також прагнення до самовдосконалення. Поступово в міру дорослішання школяр повинен самостійно виробити ціннісні орієнтири своєї діяльності, що визначають чуттєво-емо-

ційне ставлення індивіда до навколишньої дійсності.

Моральний розвиток, в свою чергу, покликаний визначити рівень розуміння учнями різниці між добром і злом, чесністю і неправдою, любов'ю і ненавистю, а також орієнтувати їх на справжні моральні ідеали та цінності: турботу про ближнього, доброзичливе ставлення до оточуючих, благодійність, порядність тощо. Аналізуючи свої вчинки, школярі повинні замислюватися про наслідки своїх дій, а також вчитися пробачати себе та інших людей. Таким чином формуються якості особистості, необхідні для прийняття відповідальних моральних рішень, які згодом стають ціннісними життєвими орієнтирами.

Головною цінністю соціального розвитку є виховання в учнів почуття відповідальності за право бути частиною суспільства (місцевого, національного та глобального), формування здатності доброзичливого ставлення до оточуючих людей, готовності працювати на загальне благо. Учень, як соціально розвинений індивід, відчуває свою безпосередню приналежність до суспільства і прагне активно брати участь в його розвитку та вдосконаленні.

Культурний розвиток підростаючого покоління передбачає передачу культурної спадщини країни, її цінностей і традицій, сприяє включенню учнів в естетичне середовище, яке народжує у них сприйняття прекрасного і вміння демонструвати свою творчість. Школярі мають навчитися поважати національне культурне багатство, берегти його і всіляко поповнювати, не забуваючи при цьому про дбайливе ставлення до культурних надбань інших народів (Spiritual, moral, social and cultural development. National Curriculum, 2019).

Наведений матеріал свідчить про те, що у Великобританії ціннісне виховання підростаючого покоління через програми з духовного, морального, соціального й культурного розвитку учнів (SMSC), без сумніву, є пріоритетним завданням освітнього процесу на початковій та середній ступенях навчання. Більш того, Міністерство освіти країни вирішило визначити, які саме цінності необхідно виховувати у школярів в першу чергу, випустивши в 2014 р. документ під назвою «Впровадження фундаментальних британських цінностей у школах в рамках програм з духовного, морального, соціального й культурного розвитку учнів». Фундаментальні британські цінності охоплюють такі поняття, як: демократія, верховенство

закону, свобода особистості, повага та толерантність до інших релігій і національностей. У документі представлені основні функції шкіл, які повинні:

- надати учням можливості розвивати свою самосвідомість і самопізнання, підвищувати самооцінку і впевненість у собі;

- вчити школярів відрізняти правильне від неправильного, поважати цивільне і кримінальне законодавство Великобританії;

- сприяти набуттю дітьми в ціннісному контексті широких загальноосвітніх знань з предметів;

- виховувати толерантність й забезпечувати гармонію між різними культурними традиціями, дозволяючи учням отримувати високу оцінку і повагу з боку своїх однолітків незалежно від їх національної приналежності;

- заохочувати в учнів прояв поваги до демократії, громадянськості та верховенства права (Promoting fundamental British values as part of SMSC in schools Department for Education, 2014).

Для реалізації такого ціннісного компонента виховання, як духовно-моральне самовизначення школярів і розвиток у них почуття толерантності до інших релігій та віросповідань, в навчальному плані британської початкової й середньої шкіл передбачений окремий предмет — релігійне виховання. Дітям надана можливість не тільки знайомитися з традиціями різних конфесій, але й відвідувати місця богослужіння та брати участь у релігійних святах. Будучи обов'язковою навчальною дисципліною, релігійне виховання з початкової ланки освітньої системи проходить через всі етапи навчання, формуючи у школярів стійке моральне знання та релігійність, що традиційно також є британським ціннісним орієнтиром.

Вважається, що просування інших британських цінностей в зміст освіти має здійснюватися на обов'язкових предметах навчального плану. Так, на уроці з англійської мови необхідно пропонувати учням книги, що містять такі теми, як терпимість до інших національностей, взаємна повага і громадянськість. Важливо обговорювати з учнями питання, яким чином висвітлюються дані теми та як саме ці цінності втілюються у життя.

На уроці історії учні мають аналізувати події, пов'язані з Великою Британією, її місцем у світовій історії, виявляти в які періоди і які саме британські цінності проявлялися протягом століть, наприклад, під час обох світових воєн.

На уроці географії вчителю необхідно розповідати учням про світові культури і про культури, що існують в їх рідній країні, прищеплюючи не тільки любов до своєї батьківщини, але й розкриваючи ціннісні значення вирішення глобальних проблем.

Однак, як визнає С. Роджерс, при викладанні деяких предметів, таких як математика і природничі науки важко просувати британські цінності. Проте, він відзначає, що «школи мають виробляти цілісний підхід до викладання британських цінностей, а не зосереджуватися на окремих предметах» (Роджерс, 2014).

Показово, що британський уряд не тільки розробив ряд документів, спрямованих на розвиток ключових британських цінностей у підростаючого покоління, а й включив в освітній процес середніх шкіл важливий предмет «Громадянське виховання», основною метою якого є закріплення ціннісних орієнтирів, таких як громадянська відповідальність, міжкультурна комунікація, повага і толерантність до представників інших національностей та віросповідань.

У вересні 2015 р. Міністерство освіти країни в рамках Національного навчального плану випустило спеціальну «Програму громадянського виховання для III та IV ключових ступенів середньої освіти», що визначила основні теми навчальної дисципліни, а також вимоги, що пред'являються до випускників середньої школи з цього предмету. Відповідно до цієї програми на уроках громадянського виховання необхідно акцентувати увагу на таких аспектах:

- походження національної, регіональної, релігійної та етнічної ідентичності Великобританії;

- людські та юридичні права і обов'язки, система правосуддя;

- центральний та місцевий уряд, форма правління, виборча система та особливості волевиявлення;

- роль засобів масової інформації у житті країни;

- світове співтовариство, вирішення конфліктів;

- права і обов'язки споживачів, роботодавців та службовців;

- зв'язки між Великобританією, ООН, глобальна взаємозалежність і безперервний розвиток (Гаврилюк, 2019).

Торкаючись вимог, що пред'являються до викладання цього важливого предмета на III ключовій ступені (11-14 років), навчання осно-

вам громадянськості має розвивати у школярів розуміння сутності демократії та діяльності влади, знання прав і обов'язків громадян. Школярам необхідно використовувати і застосовувати отримані знання на практиці, прагнути досліджувати і шукати докази того чи іншого соціального й політичного явища, оцінювати різні точки зору і приходити до обґрунтованих рішень з тих чи інших проблем.

На IV ключовій ступені середньої освіти учням необхідно поглиблювати своє розуміння демократії та влади, закріплювати знання прав і обов'язків британських громадян. Школярі повинні вміти використовувати цілий ряд науково-дослідницьких стратегій, щоб виважено подавати докази, переконливо аргументувати свою точку зору і обґрунтовувати висновки. Здатність аналізувати й оцінювати діяльність інших людей, прагнення робити внесок в розвиток демократичного суспільства і діяти спільно у вирішенні національних проблем — ось, що визначає істинного громадянина своєї країни (Citizenship programmes of study for key stages 1 and 2 Guidance about teaching citizenship in England. Department for Education, 2015).

Таким чином, активна життєва позиція учнів, що мають тверді ціннісні орієнтири духовно-морального й правового характеру, постає в якості основного результату реалізації урядової програми з курсу «Цивільне виховання», яке може розглядатися як частина ціннісного виховання.

Висновки. Як бачимо, особистісний розвиток учня на початковому й середньому етапах навчання необхідно здійснювати в ціннісному контексті, формуючи істинно духовну і моральну особистість, яка прагне діяти відповідно до чеснот, здатну нести відповідальність за свої вчинки й дії, почитати свою країну та її уклад, дорожити культурним багатством нації.

В цілому, вся система освіти у Великобританії має складну ієрархічну структуру, яку можна представити у вигляді піраміди. Уже в дитя-

чих садках і початковій школі дітям представлено все різноманіття предметів, з основами яких їм належить ознайомитися. Як наслідок, на середній ланці діти визначають предмети, які їм хочеться вивчати детально і з якими буде пов'язана їх подальша і вища освіта. При цьому учні можуть обирати навчальні заклади, виходячи з матеріального становища, враховуючи місце проживання, особисті інтереси, відгуки інших учнів, а також звіти управління стандартами в освіті, незважаючи на їх фізичні та розумові здібності, що визначає їх свободу вибору.

Що стосується свободи вибору як ціннісного орієнтиру, він є основним у системі освіти у Великій Британії. Історично сформована децентралізована система управління освітніми організаціями забезпечує графства достатньою автономією в організації освітнього процесу. Незважаючи на єдиний національний навчальний план, який є державним стандартом освіти, кожна школа індивідуально обирає методи й засоби навчання учнів, комплектується підручниками, що найбільш ефективно розкривають зміст учбових предметів. До того ж батьки можуть обирати освітню установу, яка, на їхню думку, найкращим чином підходить їх дітям.

Отже, здійснений аналіз засвідчив, що система освіти Великобританії чітко спрямована на реалізацію ціннісних орієнтирів за допомогою впровадження концепції ціннісного виховання в діяльність різних освітніх організацій. Більш того, важливо вказати на системний підхід в організації британської освіти, як структуровану та стійку систему взаємопов'язаних елементів, що забезпечують послідовний та рівноправний розвиток учнів на всіх ступенях навчання і виховання.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є пошук шляхів удосконалення вітчизняної системи освіти та її ціннісної складової з урахуванням досвіду Великої Британії, а також практичні заходи щодо його імплементації в Україні.

Література

- Бідюк Н. М. Освіта у Великій Британії. Хмельницький : [б.в.], 2010. 132 с.
- Борисенко І. В. Теорія і практика моделювання змісту початкової освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2015. 20 с.
- Бріт Н. М. Організаційно-педагогічні засади розвитку полікультурної освіти у вищих навчальних закладах Великої Британії : монографія. Умань: Жовтий, 2015. 152 с.

- Гаращук К. В. Структурні реформи в системі загальної середньої освіти сучасної Великої Британії : монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 159 с.
- Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2018. 719 с.
- Левченко Т. І. Європейська освіта: конвергенція та дивергенція: монографія. Вінниця : Нова книга, 2007. 655 с.
- Лідерство в освіті Великої Британії: порівняльно-педагогічний дискурс : колективна монографія / Н. Мукач (ред.). Львів : Панорама, 2019. 175 с.
- Мілютіна О. К. Полікультурна освіта школярів у Великій Британії. Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 192 с.
- Полуян О. Еволюція змісту освіти у початкових школах Великобританії. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 2. С. 3–5.
- Саргсян А. Л. Реформування системи вищої освіти Великобританії в кінці XX — на початку XXI століття : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2009. 212 с.
- Слюсаренко Н. В. Виховання учнів у середніх навчальних закладах Великої Британії. Херсон: Херсонська академія неперервної освіти, 2012. 230 с.
- Шаповалова О. В. Управління якістю освітніх послуг у системі середньої освіти Великої Британії : монографія. Суми : Цьома С. П., 2016. 159 с.
- Citizenship programmes of study for key stages 1 and 2 Guidance about teaching citizenship in England. *Department for Education*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/citizenship-programmes-of-study-for-key-stages-1-and-2> (дата звернення: 14.09.2019).
- Gibb N. The purpose of education : speech. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-purpose-of-education> (дата звернення: 11.08.2019).
- Promoting fundamental British values as part of SMSC in schools. *Department for Education*. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/380595/SMSC_Guidance_Maintained_Schools.pdf (дата звернення: 13.08.2019)
- Rogers S. & Brown, S. Knowledge creation as an approach to facilitating evidence informed practice in early year's settings: Examining ways to measure the success of using this method with early year's practitioners in Camden (London). URL: https://www.researchgate.net/publication/320242044_Knowledge_creation_as_an_approach_to_facilitating_evidence_informed_practice_in_early_years_settings_Examining_ways_to_measure_the_success_of_using_this_method_with_early_years_practitioners_in_Camden (дата звернення: 11.08.2019).
- Spiritual, moral, social and cultural development. *National Curriculum*. URL: <http://archive.teachfind.com/qcda/curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/general-teaching-requirements/spiritual-and-moral/index.html> (дата звернення: 28.07.2019)

References

- Bidiuk, N. M. (2010). *Osvita u Velykij Brytanii [Education in Great Britain]*. Khmel'nyts'kyj, Ukraine : [b.v.] (ukr).
- Borysenko, I. V. (2015). *Teoriia i praktyka modeliuвання змісту pochatkovoї osvity Spoluchenoї Korolivstva Velykoї Brytanii ta Pivnichnoї Irlandii [Theory and Practice of Content Modeling in Primary Education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Extended abstract of candidate's thesis]: Extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01. Kyiv, Ukraine (ukr).*
- Brit, N. M. (2015). *Orhanizatsijno-pedahohichni zasady rozvytku polikul'turnoi osvity u vyschych navchal'nykh zakladakh Velykoї Brytanii: monohrafiia [Organizational and pedagogical foundations of the development of multicultural education in higher educational establishments of Great Britain]*. Uman', Ukraine: Zhovtyj (ukr).
- Haraschuk, K. V. (2014). *Strukturni reformy v systemi zahal'noi seredn'oi osvity suchasnoi Velykoї Brytanii : monohrafiia. [Structural reforms in the system of general secondary education in modern Britain: monograph]*. Zhytomyr, Ukraine: ZhDU im. I. Franka (ukr).
- Karpenko, Z. S. (2018). *Aksiologichna psykholohiia osobystosti [Axiological psychology of personality]*. Ivano-Frankivs'k, Ukraine: Priкарпатськij nacionalnij universitet im. Vasylia Stefanika (ukr).

- Levchenko, T. I. (2007). *Yevropejs'ka osvita: konverhentsiia ta dyverhentsiia [European education: convergence and divergence. Monograph]*. Vinnytsia, Ukraine: Nova knyha (ukr).
- Gavrilyuk, M., & Mukan, N. (Eds). (2019). *Liderstvo v osviti Velykoi Brytanii: porivnial'no-pedahohichnyj dyskurs [Leadership in UK education: A comparative-pedagogical discourse]*. L'viv, Ukraine: Panorama (ukr).
- Miliutina, O. K. (2008). *Polikul'turna osvita shkoliariv u Velykij Brytanii [Multicultural education of schoolchildren in Great Britain]*. Zhytomyr, Ukraine : ZhDU im. I. Franka (ukr).
- Poluyan, O. (2014). Evolyuciya zmistu osvity u pochatkovykh shkolakh [The evolution of the content of education in primary schools in the UK]. *New pedagogical opinion*, 2, 3–5 (ukr).
- Sarhsian, A. L. (2009). *Reformuvannia systemy vyschoi osvity Velykobrytanii v kintsi XX — na pochatku XXI stolittia : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 [Reforming the system of higher education in Great Britain in the late XX — early XXI century: Extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01]*. Luhans'k, Ukraine (ukr).
- Sliusarenko, N. V. (2012). *Vykhovannia uchniv u serednikh navchal'nykh zakladakh Velykoi Brytanii [Upbringing of pupils in secondary schools in Great Britain]*. Kherson, Ukraine : Hersonska akademiya neperervnoyi osvity(ukr).
- Shapovalova, O. V. (2016). *Upravlinnia iakistiu osvitnikh posluh u systemi seredn'oi osvity Velykoi Brytanii: monohrafiia. [Managing the quality of educational services in the UK secondary education system: monograph]*. Sumy, Ukraine: Ts'oma S. P. (ukr).
- Citizenship programmes of study for key stages 1 and 2 Guidance about teaching citizenship in England. *Department for Education* (2015). Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/citizenship-programmes-of-study-for-key-stages-1-and-2> (eng).
- Gibb, N. (2015). *The purpose of education*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/speeches/the-purpose-of-education> (eng).
- Promoting fundamental British values as part of SMSC in schools. *Department for Education*. (2014). Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/380595/SMSC_Guidance_Maintained_Schools.pdf (eng).
- Rogers, S. & Brown, S. (2014). *Knowledge creation as an approach to facilitating evidence informed practice in early year's settings: Examining ways to measure the success of using this method with early year's practitioners in Camden (London)*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/320242044_Knowledge_creation_as_an_approach_to_facilitating_evidence_informed_practice_in_early_years_settings_Examining_ways_to_measure_the_success_of_using_this_method_with_early_years_practitioners_in_Camden (eng).
- Spiritual, moral, social and cultural development. *National Curriculum* (2019). Retrieved from <http://archive.teachfind.com/qcda/curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/general-teaching-requirements/spiritual-and-moral/index.html> (eng).

EDUKACJA WARTOŚCI W EDUKACJI SZKOLNEJ W ZJEDNOCZONYM KRÓLESTWIE

Oksana Starostina, kandydat nauk pedagogicznych,
Profesor nadzwyczajny Wydziału Języków Obcych w zakresie komunikacji zawodowej
e-mail : stat0707@ukr.net

Streszczenie Artykuł analizuje wartościowe podstawy rozwoju edukacji szkolnej w Wielkiej Brytanii na poziomie podstawowym i średnim. Należy zauważyć, że system edukacji w Wielkiej Brytanii ma złożoną hierarchiczną strukturę. Ujawniono, że osobisty rozwój ucznia na początkowym i wtórnym etapie uczenia się odbywa się tutaj w kontekście wartości. Stwierdzono, że brytyjski system edukacji wyraźnie koncentruje się na wdrażaniu orientacji na wartość poprzez wprowadzenie koncepcji edukacji na wartości w działaniach różnych organizacji edukacyjnych. Stwierdzono, że w Wielkiej Brytanii edukacja wartości młodego pokolenia poprzez programy rozwoju duchowego, moralnego, społecznego i kulturalnego uczniów jest priorytetem procesu edukacyjnego na poziomie podstawowym i średnim.

Słowa kluczowe: edukacja wartości, wartości, edukacja szkolna, edukacja podstawowa, edukacja średnia, rozwój osobisty, rozwój duchowy, rozwój moralny, rozwój społeczny, rozwój kulturowy.

VALUABLE UPBRINGING IN SCHOOL EDUCATION IN THE UK

Oksana Starostina, PhD.,

Associate Professor of the Department of Foreign Languages for Professional Communication,
International Humanitarian University, Odessa, Ukraine

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the value foundations of the development of the school system in the UK at the primary and secondary levels of education. It has been found that the value basis for the development of the school system in the UK has not yet been the subject of research by Ukrainian scientists and is a gap in domestic science. The analysis of the value foundations of the development of the school system in the UK at the primary and secondary levels of education is carried out. It was revealed that each child with his personal characteristics was proclaimed the most important value for the modern society of Great Britain. The achievement of this goal is facilitated by such value orientations: personal development of the child, axiological orientation of the content of education, religiosity, citizenship, interpersonal communication, respect, tolerance and freedom of choice. It is noted that the education system in the UK has a complex hierarchical structure. It has been revealed that the student's personal development at the initial and secondary stages of education is carried out here in a value context, forming a truly spiritual and moral person who seeks to act in accordance with virtues, is able to bear responsibility for his actions and actions, honor his country and its way of life, value cultural wealth of the nation. It is established that the UK education system is clearly aimed at the implementation of value guidelines by introducing the concept of value education in the activities of various educational organizations. It is concluded that in the UK, the valuable education of the younger generation through the programs of spiritual, moral, social and cultural development of students is a priority task of the educational process at the initial and secondary levels of education. The article also indicates a systematic approach to the organization of British education, as a structured and stable system of interconnected elements that ensure consistent and equitable development of students at all levels of training and education.*

Key words: *value education, value principles, school education, primary education, secondary education, personal development, spiritual development, moral development, social development, cultural development.*

Стаття надійшла до редакції 20.09.2019

Прийнято до друку 30.10.2019